

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, професора **Лучинського Михайла Антоновича** на дисертаційну роботу **Рейзвіх Ольги Едуардівни** на тему «**Наукове обґрунтування стратегії антидисбіотичної профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей**», подану до офіційного захисту на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія до спеціалізованої вченої ради Д 41.563.01 в Державній установі «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії Національної академії медичних наук України»

Актуальність теми дисертації

Головною пріоритетною проблемою сучасної медицини в Україні є охорона здоров'я матері й дитини. Темпи соціальних, економічних, технологічних і, навіть, кліматичних змін впливають на біологічну природу людей, особливо дітей, знижують функціональні резерви організму, створюють напруження в роботі механізмів адаптації. Стан здоров'я дітей є інтегральним динамічним показником соціально-економічного і медико-соціального стану суспільства та критерієм ефективності проведених санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів.

Кінцевий результат усіх досліджень передбачає пошук і розробку сучасних шляхів профілактики багатьох захворювань дитячого населення та заходів, що позитивно змінили б стан здоров'я дітей і сприяли б зниженню показників дитячої захворюваності. Тому розробка науково обґрунтованої стратегії профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей, з урахуванням науково-методичної, кадрової та правової складових надання стоматологічної допомоги дітям, яка є предметом вивчення у даній роботі, є актуальною з точки зору визначення оптимальних термінів лікувально-профілактичних заходів стоматологічних захворювань у дітей.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана згідно планів НДР Державної установи «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України»:

- «Вивчити стан та перспективи надання стоматологічної допомоги населенню України з урахуванням сучасних тенденцій її розвитку» (2008-2010) (Шифр АМН – 073.08, № ДР 0108U001406);
- «Вивчити регіональні особливості стоматологічної патології та удосконалити лікувально-профілактичну стоматологічну допомогу дитячому населенню України» (2011-2013) (Шифр НАМН 084.11, №ДР 0111U000514);
- «Вивчити сучасні тенденції наукових досліджень в стоматології з урахуванням нових напрямлень розвитку медичних наук та медичних технологій» (2014-2015) (Шифр НАМН 095.14, №ДР 0114U000382);
- «Дослідити порушення процесів мінералізації та колагеноутворення в порожнині рота при стоматологічній патології та удосконалити методи ранньої діагностики та корекції цих порушень» (2013-2016) (Шифр НАМН 098.16, № НДР 0116U004077).

Дисертант була відповідальним виконавцем перших трьох НДР та виконавцем окремих фрагментів четвертої НДР.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, цілком обґрунтовані, об'єктивні, впливають зі змісту роботи. Достовірність наукових положень та висновків підтверджується верифікацією результатів, отриманих в умовах численних перевірок на різних об'єктах дослідження, а також шляхом порівняння з контрольними групами дітей, які формувалися відповідно до вимог для забезпечення репрезентативності й об'єктивності результатів.

Наукові положення, висновки і рекомендації, базуються на чітко

поставлених і вирішених завданнях, визначаються достатнім об'ємом дослідження (обстежено 296 дітей у віці 6-15 років), проведенням аналізу організаційного, науково-методичного та кадрового забезпечення стоматологічної допомоги, забезпечення об'єктивною нормативно-правовою базою, аналізом сучасного стану наукових досліджень з питань стоматології дитячого віку та особливості їх впровадження в закладах практичної охорони здоров'я, можливістю впровадження принципово нових схем в системі управління якістю згідно вимогам ISO 9001:2008, IDT/ДСТУ ISO 9001:2009, використанням сучасних клінічних, біохімічних, біофізичних та морфологічних методів дослідження, відмінно підбраною і застосованою статистичною обробкою отриманих результатів дослідження, а також ґрунтовним аналізом отриманих результатів та логічністю викладених висновків і практичних рекомендацій дисертаційної роботи.

Висновки, що викладені в кінці кожного розділу і в кінці дисертації, є чіткими й інформативними, відповідають меті та завданням роботи та обґрунтовують вірогідність результатів і дають рекомендації щодо їх використання.

Дослідження проведено згідно з біоетичними вимогами (протокол комісії з біоетики ДУ «ІСЦЛХ НАМН» № 89 від 06.06.2017 р.), із збереженням конфіденційності щодо особистої інформації про пацієнта.

Новизна основних положень і висновків дисертації, її наукове і практичне значення

Наукова новизна дослідження полягає у проведенні аналізу організаційного та кадрового забезпечення стоматологічної допомоги дітям України за період 2002-2017 рр. та встановлення значного скорочення мережі закладів з надання стоматологічної допомоги дітям й відсутність об'єктивної нормативно-правової бази, що регулює діяльність надання стоматологічної допомоги дітям в сучасних умовах.

Вперше за результатами аналізу показників планової санації дітей розрахована група ризику серед дитячого населення України та встановлено що, щорічно 1/3 дітей не оглядається стоматологом та не санується, а в 2016 р. показник наблизився до 1/2.

Цікавим елементом наукової новизни є підтвердження фактів про соціальну значимість, доцільність збереження і розвитку шкільної стоматології в нових економічних умовах, про що свідчить зміна рівня стоматологічної допомоги від недостатнього (47 %) до задовільного (75 %) за 6 років при наявності гігієніста зубного в стоматологічному кабінеті загальноосвітньої школи. Автором також доведено доцільність застосування європейських індикаторів у визначенні якості стоматологічної допомоги дітям (EGONID-2005), оскільки вони розкривають фактори ризику та наслідки незадовільного стоматологічного здоров'я.

Досить актуальним є дослідження автора взаємозв'язку науки і практики, з метою удосконалення впровадження результатів наукових досліджень в заклади практичної охорони здоров'я, визначення у вигляді схеми процесів системи управління якістю роботи установи через систему протоколів надання медичної (стоматологічної) допомоги згідно з вимогами ISO 9001:2008, IDT/ДСТУ ISO 9001:2009. З метою покращення надання стоматологічної допомоги дітям та іншим верствам населення України автором розроблено сучасні локальні протоколи надання стоматологічної допомоги з урахуванням результатів новітніх наукових методів діагностики, профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей.

Заслуговує на увагу науково обґрунтована та розроблена автором стратегія профілактики стоматологічних захворювань, що передбачає безпосередню участь органів влади, громадських організацій, батьків, педагогів, педіатрів, стоматологів та гігієністів зубних; визначено організаційну структуру та функціональні обов'язки лікаря-стоматолога, гігієніста зубного та необхідне ресурсне забезпечення.

Важливим для практичної охорони здоров'я є розроблений та впроваджений новий метод лікування запальних захворювань пародонту у дітей 12 років із застосуванням лікувально-профілактичного комплексу з ліпополісахаридом в поєднанні з професійною гігієною порожнини рота з використанням системи Air Flow та підтвердження його високої ефективності.

Основні положення дисертаційної роботи використовуються у клініці відділу епідеміології та профілактики основних стоматологічних захворювань, дитячої стоматології та ортодонції ДУ «ІСЦЛХ НАМН» (м. Одеса); стоматологічної клініки ДентАрт (м. Київ); стоматологічного центру «ЛигаДент» (м. Єреван, Вірменія); медичного центру «СК ДенталАрт» (м. Одеса); стоматологічної клініки «Юдента» (м. Одеса), Комунального закладу Київської обласної Ради «Обласна стоматологічна поліклініка» (м. Біла Церква), Комунального закладу Білоцерківської міської ради «Дитяча стоматологічна поліклініка» (м. Біла Церква); стоматологічного центру «Ортогнатика» (м. Одеса), ТОВ «Квалитет-95» (м. Євпаторія), Кіровоградської обласної стоматологічної поліклініки.

Матеріали дисертації включено в навчальний процес кафедр стоматологічного профілю Одеського національного медичного університету, Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця (м. Київ).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота Рейзвіх Ольги Едуардівни на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук викладена на 371 сторінці принтерного тексту, з яких 246 сторінок займає основний зміст, ілюстрована 40 рисунками, містить 69 таблиць. Побудована традиційно: складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, аналітичного огляду літератури, розділу матеріалів і методів дослідження, чотирьох розділів власних досліджень, розділу аналізу та узагальнення отриманих результатів,

висновків, практичних рекомендацій, списку використаної літератури (562 джерела, з яких 111 написано латиницею) та додатків.

Дисертація оформлена згідно вимог МОН України (Наказ № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації»).

В *анотаціях* на державній та англійській мовах, які викладені на 21 сторінці, представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення роботи. Наприкінці анотацій наведено список публікацій здобувача за темою дисертації та перераховані наукові симпозиуми на яких автор апробувала результати роботи.

«*Вступ*» викладений автором на 13 сторінках. Тут детально обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету та завдання дослідження, донесено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, описано впровадження їх у практику медичних закладів. Відповідно до мети та завдань дисертаційної роботи, опрацьовано структуру, визначено об'єкт і предмет дослідження, комплекс аналітичних, клінічних, біохімічних, біофізичних та морфологічних методів дослідження.

Матеріали дисертаційної роботи всебічно висвітлені у наукових статтях та виступах на конференціях та з'їздах. Всі підрозділи вступу сформульовані ґрунтовно і зрозуміло.

Перший розділ «*Огляд літератури*», який викладено на 41 сторінці, містить 7 підрозділів, в яких на підставі аналізу літературних джерел та нормативно-правових документів поданий ґрунтовний аналіз тематичних досліджень, висвітлюється сучасний стан проблеми надання стоматологічної допомоги в різних країнах світу та Україні зокрема.

У першому підрозділі, який присвячений особливостям надання стоматологічної допомоги дітям в різних країнах, автором детально проаналізований рівень стоматологічної допомоги у країнах Європи, Канади та колишніх країнах Радянського Союзу. На основі проведеного аналізу дисертантом показано, що державна система охорони здоров'я є більш економічною формою, яка забезпечує досить високий рівень надання медичної

допомоги. Державна стоматологічна допомога в порівнянні з приватною володіє великими можливостями інтенсивних контактів з широкими верствами населення та забезпечення необхідного медичного обслуговування й профілактичної роботи в найбільших масштабах.

У другому підрозділі «Стан стоматологічної служби в Україні» дисертант наводить аналіз літературних джерел та нормативно-правових документів, що стосуються особливостей організації стоматологічної допомоги в Україні. На підставі даного аналізу автор приходять до висновку: «Система надання стоматологічної допомоги дітям в Україні не відповідає вимогам сучасності. Можливо, правильною моделлю для України є бюджетно-страхова медицина. Необхідно, щоб основні ресурси концентрувалися на місцевому рівні - там, де надається первинна медична допомога, і чітко контролювати критерії ефективності виконання цільових програм. При цьому необхідно чітко розуміти, що для відновлення системи охорони здоров'я в Україні одних адміністративних рішень мало».

Питанням надання стоматологічної допомоги дітям у школах присвячений третій підрозділ даної роботи. Автором показано, що актуальною проблемою дитячої стоматології є недостатній рівень проведення профілактичних заходів у дітей та недостатній розвиток системи диспансеризації дитячого населення.

Підрозділи 1.4, 1.5, 1.6 та 1.7 даної роботи присвячені питання взаємозв'язку стоматологічних захворювань зі соматичними захворюваннями та використання лікувально-профілактичних заходів у дитячій стоматології. Дисертант приходять до висновку, що стоматологічна патологія носить соматогенний характер і тому необхідно докорінно змінити принципи профілактики в стоматології, які повинні будуватися з урахуванням соматогенного генезу. Також автор стверджує, що у патогенезі основних стоматологічних захворювань важливу роль відіграє ендогенна мікробна флора, а професійна гігієна порожнини рота, разом із застосуванням

препаратів на основі ліпополісахаридів, залишається одним з ефективних методів профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей.

Огляд літератури складає 16,66 % об'єму основної частини тексту дисертації і не перевищує межі допустимих 20 %. В цілому, огляд літератури достатньо інформативний, всебічно висвітлює обраний напрямок дослідження, написаний чітко і послідовно.

Як зауваження слід відмітити, що в кінці розділу відсутній перелік опублікованих праць, хоч у переліку праць автора є 9 статей, які відповідають даному розділу.

Другий розділ «Матеріали та методи дослідження» викладений на 28 сторінках друкованого тексту і містить 2 підрозділи з описом етапів проведення роботи, результати яких стали основою для наукового обґрунтування поставленої мети, характеристикою обстежених дітей та лікувально-профілактичних заходів, переліком та описом аналітичних, клінічних, біохімічних, біофізичних, морфологічних і статистичних методів досліджень. Загалом розділ викладений ґрунтовно, інформативно. Методологічний підхід до досліджень правильний. Використані методи сучасні, інформативні, адекватні меті та завданням, забезпечують отримання чітких та достовірних результатів, що дозволяє зробити відповідні висновки. Розділ побудовано логічно і послідовно, матеріал викладено доступно.

Зауважень до даного розділу немає.

У третьому розділі дисертації, який викладено на 19 сторінках і складається з двох підрозділів, подано детальний аналіз надання стоматологічної допомоги дітям України. В розділі наведено дані щодо мережі дитячих стоматологічних лікувально-профілактичних закладів та їх забезпечення медичним персоналом, а також основним показникам діяльності дитячих стоматологічних закладів за період 2002-2016 рр. Показано, що криза шкільної стоматології полягає в закритті шкільних стоматологічних кабінетів, що призводить до різкого зниження охоплення плановою санацією та диспансеризацією дитячого населення, зростання

стоматологічної захворюваності. Нові соціально-економічні умови, сучасний розвиток стоматології диктує необхідність створення нової, сучасної концепції шкільної стоматології в Україні. Тому дисертантом, разом зі співавторами розроблені основні принципи роботи шкільних стоматологічних кабінетів в сучасних умовах; положення з організації діяльності медичних працівників стоматологічного профілю, які здійснюють медичне забезпечення учнів загальноосвітніх навчальних закладів; рекомендовані штатні нормативи стоматологічного кабінету в загальноосвітньому навчальному закладі та критерії ефективності роботи шкільних стоматологічних кабінетів.

В кінці розділу сформульовані висновки та перераховано опубліковані, на основі проведених досліджень, праці. Числові дані та результати статистичного аналізу ілюстровані 5 рисунками та 6 таблицями.

Зауважень до розділу немає.

4 розділ роботи присвячений оцінці ролі науки у вирішенні проблем стоматології дитячого віку. Розділ викладено на 12 сторінках, складається з 3 підрозділів, логічно доповнено 1 таблицею та ілюстровано 4 рисунками. В кінці розділу сформульовано висновки та наведено перелік опублікованих праць.

На основі проведених досліджень автор стверджує, що незважаючи на досить велику інфраструктуру науково-дослідницької діяльності в Україні, обсяг інновацій впроваджуваних в стоматології і кількість організацій-учасників інноваційного розвитку галузі продовжує залишатися низьким. В рамках реформування організації надання стоматологічної допомоги дітям важливим є удосконалення єдиних підходів до діагностики, профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей через процесний підхід та систему клінічних протоколів, а також констатує прямий зв'язок між ефективністю роботи закладів практичної охорони здоров'я та науково-дослідницькою діяльністю наукових установ та вищих медичних навчальних закладів України в галузі стоматології.

Суттєвих зауважень до змісту даного розділу немає.

У *п'ятому розділі* дисертантом проведений аналіз поширеності та структури стоматологічних захворювань у дітей м. Чорноморська та м. Одеси. Розділ містить 3 підрозділи, ілюстрований 24 таблицями і викладений на 29 сторінках друкованого тексту.

У першому та другому підрозділах дисертантом детально проведено дослідження стоматологічного статусу дітей. Аналізуючи результати дослідження автором встановлена висока захворюваність у всіх досліджуваних групах, яка за 9 років спостереження зростає до 12 років, знижуючись пізніше до 15 років. Вивчення рівня фізичного розвитку дітей свідчить про те, що діти, які проживають в м. Одесі відрізняються більшою вагою і ростом (як хлопчики, так і дівчатка) і більшість з них мають хронічні соматичні захворювання.

Дуже цікавим є підрозділ 5.3 у якому проведений ґрунтовний аналіз біохімічних показників ротової рідини у дітей 12 років із різним індексом маси тіла, які свідчать про достовірне збільшення активності уреазу у дітей з відхиленнями індексу маси тіла від норми, як у бік гіпо-, так і гіпертрофії, підвищення активності лізоциму в ротовій рідині, а також про зростання ступеня дисбіозу в порожнині рота у дітей.

В кінці розділу сформульовані висновки та перераховано опубліковані праці. Потрібно відмітити, що на нашу думку, для кращого сприйняття матеріалу, доцільніше було дані з деяких таблиць представити у вигляді діаграм.

Ефективності профілактики карієсу зубів і захворювань тканин пародонта у дітей присвячений **шостий розділ** даної роботи. Розділ викладено на 52 сторінках, складається з 7 підрозділів, логічно доповнено 21 таблицею та ілюстровано 27 рисунками. В кінці розділу сформульовано висновки та наведено перелік опублікованих праць.

У підрозділах 6.1, 6.2, 6.3, 6.4 автором детально описана методика проведення професійної гігієни порожнини рота із застосуванням повітряно-абразивної системи Air Flow, показано її вплив на тверді тканини зубів, а

також зміни клінічних показників стану пародонта і твердих тканин зубів у дітей під впливом професійної гігієни порожнини рота із застосуванням даної методики. На основі проведених досліджень дисертант стверджує, що враховуючи особливості незрілої емалі постійних зубів у дітей 12 років, бажано застосування порошку Air-Flow PLUS, як менш абразивного, що зберігає мікрорельєф дозріваючої емалі, а порошки Air-Flow Classic і Comfort не можуть бути рекомендовані для застосування в практиці дитячої стоматології, особливо на зубах з незрілою емаллю у зв'язку з великою глибиною пошкодження. Застосування цих порошоків може викликати глибокі пошкодження та ерозію емалі, особливо в період її дозрівання.

У підрозділах 6.5 та 6.6 викладена динаміка зміни клінічних та біохімічних показників ротової рідини у дітей під впливом запропонованого лікувально-профілактичного комплексу з ліпополісахаридом. Доведено, що спосіб лікування запальних захворювань пародонту у дітей 12 років, який передбачає використання комплексу протизапальних адаптогенів й проведення професійної гігієни порожнини рота із застосуванням системи Air Flow, підтверджується високим пародонтопротекторним ефектом (59,79-81,87 % у дітей з різним індексом маси тіла), нормалізацією мікробіоценозу порожнини рота (зниження ступеня дисбіозу в 2,1-4,2 рази до показників норми), нормалізацією системи ПОЛ-АОС й стану мікрокапілярного русла.

Науковому обґрунтуванню концепції стратегії профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей присвячений 6.7 підрозділ даної роботи. Автором науково обґрунтовано та розроблено стратегію профілактики стоматологічних захворювань у дітей з визначенням організаційної структури, функціональних обов'язків та необхідного ресурсного забезпечення. Сформульовано наукові основи соматогенної патології, обґрунтовано й удосконалено принципи антидисбіотичної стомато-профілактики, які базуються на нормалізації харчування, усуненні імунодефіциту, посиленні антимікробної функції печінки, стимуляції

фізіологічної антиоксидантної системи.

Суттєвих зауважень до змісту даного розділу немає.

У розділі «**Аналіз та узагальнення отриманих результатів**», який викладений на 32 сторінках комп'ютерного тексту, автор дає стисло інформацію про мету і завдання дослідження та наводить обґрунтовані пояснення результатів своєї роботи, посилаючись на власні спостереження та на дослідження інших авторів. На наш погляд, у цьому розділі необхідно було провести порівняльний аналіз отриманих даних з результатами інших дослідників.

Наукові положення, висновки і рекомендації випливають із фактичного матеріалу, є обґрунтованими узагальненнями, які логічно завершують роботу, достовірні та мають теоретичне і практичне значення.

В *обов'язковому додатку* до дисертації подано список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації (назви конференцій, місце і дати їх проведення з наведенням форми участі здобувача), а також додаткові матеріали дисертаційної роботи, які допомагають краще зрозуміти результати проведених досліджень.

Повнота викладу результатів дисертації у наукових фахових виданнях

Матеріали та основні положення дисертаційної роботи повністю відображені автором у 61 науковій праці, з яких 35 статей (12 - у наукових закордонних виданнях), 2 огляди літератури в журналах, 2 монографії, 21 тези доповідей на наукових конференціях і з'їздах різного рівня, отримано 1 патент України на корисну модель.

Недоліки дисертації та автореферату щодо їх змісту і оформлення

В цілому робота написана добре, легко сприймаються результати проведених досліджень, достатня кількість ілюстрацій. Місцями трапляються

орфографічні та стилістичні помилки. Слід відзначити, що окремі недоліки дисертації жодною мірою не знижують цінності роботи. Принципових зауважень щодо змісту роботи немає, її результати повною мірою відображені в авторефераті, який також оформлений правильно, заперечень та зауважень не викликає.

При ознайомленні з дисертаційною роботою виник ряд запитань, які не носять принципового характеру, проте потребують додаткового роз'яснення:

1. У своїй роботі Ви запропонували стратегію профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей. Однак, на сьогоднішній день відомо і Ви в своїй роботі також навели дані про високу соматичну і стоматологічну захворюваність у дітей. У світлі проведення в Україні медичної реформи напрошується питання: пріоритет у реформуванні повинен бути на стороні профілактики чи лікування?

2. На стор. 188 роботи Ви стверджуєте, що: «У дітей з ІМТ<20 внаслідок порушення метаболічних процесів, недостатнього харчування як за кількістю, так і за якістю (недостатнє надходження в організм органічних речовин, мікро- та макроелементів) спостерігаємо збільшення кількості каріозних зубів». На чому ґрунтується Ваше твердження, коли Ви не вивчали характер харчування дітей?

3. Чому Ви звернули увагу саме на препарат, що містить ліпополісахарид? Який механізм дії ліпополісахариду?

4. Обґрунтуйте доцільність застосування кожного компонента запропонованого Вами лікувально-профілактичного комплексу. Дія кожного з них самостійна чи підсилююча?

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **Рейзвіх Ольги Едуардівни** на тему «**Наукове обґрунтування стратегії антидисбіотичної профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей**» на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія є

завершеною, кваліфікованою науково-дослідницькою працею, виконаною на сучасному науково-методичному рівні. Отримані нові науково-обґрунтовані результати, сукупність яких вирішує актуальне завдання сучасної стоматологічної науки і практики, а саме організації і принципів проведення профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей.

За актуальністю теми, обсягом досліджень, викладеним в роботі матеріалом, обґрунтованістю та об'єктивністю висновків, науковою новизною і практичним значенням рекомендацій дисертаційна робота повністю відповідає вимогам п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор, **Рейзвіх Ольга Едуардівна**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри терапевтичної стоматології
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний
університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України»
доктор медичних наук, професор

М. А. Лучинський

Особистий підпис _____

завіряю

Помічник ректора з кадрових питань
Тернопільського медуніверситету

